

PROFESORA VLADIMIRA KOSINSKA (1864–1938) DZĪVES UN DARBA GAITAS

TATJANA FEIGMANE*,

Latvijas Krievu kultūras mantojuma institūts

Kopsavilkums. Ekonomists Vladimirs Kosinskis (1864–1938) dzimis tagadējās Ukrainas teritorijā. Viņš Maskavas Universitātē absolvēja divas fakultātes: Fizikas-matemātikas (1887) un Juridisko (1891). Viņš ir pazīstamā krievu ekonomista, statistiķa Aleksandra Čuprova skolnieks un strādājis Maskavas Universitātē, Rīgas Politehniskajā un Kijevas Politehniskajā institūtā, Odesas Universitātē, Prāgas Krievu universitātē un Latvijas Universitātē, kur profesors zinātniskajam darbam sagatavoja A. Zaļo, K. Zīvertu, J. Vītolu, A. Aizsilbnieku. Vladimirs Kosinskis ieguva autoritāti kā speciālists tautsaimniecības teorijā. Vairums viņa darbu publicēti krievu valodā, latviski – viņa lekcijas. Profesors miris 1938. gadā Rīgā un apbedīts Pokrova kapos.

Atslēgas vārdi: Vladimirs Kosinskis, Rīgas Politehniskais institūts, Latvijas Universitāte, ekonomika.

Darbība Krievijas impērijā un ārzemēs

Vairāk nekā 50 gadu Vladimira Kosinska vārds nepamatoti nav minēts zinātniskajā apritē. Bet atmiņa par viņu saglabājusies viņa darbos un bijušo studentu atmiņās, arī arhīvu dokumenti liecina par viņa pašizliedzīgo darbu zinātnē un augstskolas pedagogijā. Profesora V. Kosinska darbi bija zināmi ne tikai Eiropā, bet arī Amerikā, un kultūrvēsturiska nozīme tiem ir joprojām.

Vladimirs Kosinskis dzimis 1864. gada 25. augustā Čerņigovas guberņas Gluhovas apriņķī, tagadējās Ukrainas teritorijā, vietējā apkārtnē labi

* Korespondējošais autors.
E-pasts: t.feigmane@inbox.lv

pazīstamā dižciltīgā ģimenē. Vladimira tēvs – Andrejs Kosinskis ieņēma guberņas sekretāra amatu.

1883. gadā Vladimirs Kosinskis absolvēja Novgorodas Severskas ģimnāziju. Kopš agrīnas jaunības viņš izcēlās ar uzcītību mācībās. Maskavas Universitātē viņš apguva divu fakultāšu kursu. V. Kosinskis studēja Fiziķu-matemātikas fakultātes matemātikas zinātņu nodaļā (1883–1887), kuru absolvēja, iegūdamas matemātikas kandidāta zinātnisko pakāpi, un Juridiskajā fakultātē (1887–1891), kuru absolvēja ar 1. pakāpes diplomu [1].

Krievijā strādājošie V. Kosinska zinātniskās darbības pētnieki I. Jeļisejeva un A. Dmitrijevs Krievijas Valsts vēstures arhīvā, Maskavas Universitātes Juridiskās fakultātes dokumentos ir atraduši viņa raksturojumu, ko bija sagatavojis pazīstamais krievu ekonomists un statistiķis Aleksandrs Čuprovs (1842–1908): «Savas darbības laikā Juridiskajā fakultātē viņš [Kosinskis]¹ kopš paša sākuma interesējās par politisko ekonomiju un statistikas teoriju, īpaši par tām statistikas sadaļām, kur bija saskarsme ar matemātiku». Viņa darbs «Par zinātniskās izstrādes paņēmieniem...» atklāja autora lielo erudīciju, izcilas spējas un nopietnu iedziļināšanos pētāmajā disciplīnā un «prasmī izmantot matemātikas metodes sabiedrisko zinātņu jautājumu risināšanā». [...] «Pilnībā protot trīs – vācu, franču un angļu – valodas un atšķirdamies ar lielisku darba mīlestību, Kosinskis jau universitātes laikā ieguva visai plašas zināšanas ekonomikas un statistikas jautājumiem veltītajā literatūrā, tā ka viņa turpmākais darbs būs tikai iepriekš iesāktās nodarbes turpinājums.» [2]. 1894. gadā V. Kosinskis piedalījās krievu dabas pētnieku un ārstu IX kongresa statistikas apakšsekcijas darbā. 1894. gadā Čerņigovā viņa redakcijā tika izdoti šīs apakšsekcijas dalībnieku darbi. Tajā laikā V. Kosinska zinātnisko interešu sfēra, acīmredzot A. Čuprova ietekmē, mainījās – viņu sāka interesēt lauksaimniecības ekonomikas problēmas [2].

Kā viens no labākajiem absolventiem V. Kosinskis tika atstāts darbam Maskavas Universitātē, lai Politiskās ekonomijas un statistikas katedrā varētu sagatavoties profesūrai un iegūt zinātnisko grādu. 1895.–1896. gada janvārī Vladimirs Kosinskis tika nosūtīts zinātniskajā komandējumā uz ārzemēm. Tā laikā viņš strādāja Parīzes, Berlīnes, Londonas un Drēzdenes universitātēs un bibliotēkās, gatavojoties aizstāvēt disertāciju par kreditēšanas teoriju. Vairāk nekā gadu jaunais zinātnieks strādāja Britu Muzeja bibliotēkā.

Pēc atgriešanās no ārzemju komandējuma V. Kosinskis 1900. gadā tika pieņemts darbā par privātdocentu Maskavas Universitātē. 1901. gada 31. maijā viņš publiski aizstāvēja disertāciju: «Учреждения для мелкого кредита в Германии. Их история в связи с некоторыми сторонами экономической жизни этой страны» («Mazā kredīta

¹ Autores precizējums.

iestādes Vācijā. To vēsture saistībā ar dažām šīs zemes ekonomiskās dzīves norisēm») un pēc Maskavas Universitātes Padomes lēmuma viņš ieguva politekonomijas maģistra grādu [3]. Tajā pašā gadā Vladimiru Kosinski norīkoja strādāt Rīgas Politehniskajā institūtā (RPI), kurā tolaik trūka politekonomijas speciālistu un kas atradās toreizējās Krievijas impērijā [4]. Tomēr pirmais Rīgas laikposms V. Kosinska dzīvē nebija ilgstošs, bet, domājams, piemiņas vērts. Sākumā viņš bija docents, bet 1902. gada 1. janvārī politekonomijas maģistrs V. Kosinskis tika iecelts par RPI politekonomijas kursa adjunktprofesoru. Pēdējā dokumentā saistībā ar V. Kosinska darbu Rīgā (tas ir datēts 1904. gada 8. aprīlī) rakstīts par viņa pāriešanu darbā Odesas (Novorosijskas jeb Jaunkrievijas) Universitātē. Lēmums par viņa apstiprināšanu ekstraordinārā profesora amatā tika pieņemts 1904. gada 19. martā, bet sarakste par viņa pāriešanu darbā uz Novorosijsku sākās jau 1903. gadā [5].

Kas bija par iemeslu V. Kosinska tik drīzai aizbraukšanai no Rīgas? Strādājot Rīgā, viņš bija iepazinies ar vietējo agrāro iekārtu, saskaņā ar kuru lielākā zemesgabalu daļa atradās vācu baronu īpašumā; viņš atzina šāda stāvokļa netaisnīgumu un kļūdainību, vadoties no ekonomiskā viedokļa. Pēc viņa domām, par lielākiem zemes turētājiem vajadzēja būt latviešu zemniekiem. Savas domas viņš neslēpa un sakarā ar to arī zaudēja vietu RPI, un bija spiests pārcelties uz Odesu. Pirmsrevolūcijas laikā V. Kosinska uzskati agrārajā jautājumā tika kritizēti ne tikai no labējo (kā tas bija Rīgā), bet arī no kreiso puses. Viņa viedoklis par zemnieku saimniecību attīstības perspektīvām radīja arī lielinieku līdera Vladimira Uļjanova (Ленина) neapmierinātību, jo viņš Kosinska uzskatos saskatīja šķiru cīņas norimšanas draudus laukos [6].

Odesā Vladimirs Kosinskis nostrādāja piecus gadus – sākumā par ekstraordināro profesoru, bet kopš 1905. gada viņš kļuva par universitātes Juridiskās fakultātes dekānu [7]. 1907. gadā V. Kosinskis iesniedza Maskavas Universitātes Juridiskajā fakultātē savu disertāciju: «Крестьянское и помещичье хозяйство» («Zemnieku un muižas saimniecība») un 1907. gada 9. marta publiskajā sēdē to sekmīgi aizstāvēja, iegūstot ekonomikas un statistikas doktora zinātnisko grādu. 1909. gadā V. Kosinskis bija spiests atstāt Odesu, jo viņa politiskie uzskati tika uztverti par pārāk kreisiem. Tajā pašā gadā viņš sāka strādāt par ordināro profesoru Kijevas Politehniskajā institūtā un Kijevas Komercinstitūtā [8]. 1912. gadā tika atzīmēta Rīgas Politehniskā institūta 50 gadu jubileja, un V. Kosinskis bija ieplānojis piedalīties svinībās, taču neparedzētu apstākļu dēļ viņš nevarēja ierasties Rīgā un apsveica augstskolu ar telegrammas starpniecību [9].

Pirmsrevolūcijas periods Vladimiram Kosinskim ir visai auglīgs. Šajā laikā galvenie viņa darbi ir: «Par statistikas datu zinātniskas izstrādes paņēmieniem» (1890); «Par agrāro jautājumu», 1. laidieni; «Zemnieka un

muižas saimniecība» (1906; doktora disertācija); «Eksaktās zināšanas un sabiedriskās zinātnes» (1903); «Par pasākumiem ražošanas spēku attīstībai Krievijā» (1904); «Par agrāro jautājumu», 2. laidniens; «Parādi par zemi un zemes īpašuma mobilizācija» (1914) u. c. Šajā laikā V. Kosinskis piedalījās arī Brokhauza un Efrona enciklopēdiskās vārdnīcas sastādīšanā [10].

Oktobra revolūciju (jeb lielinieku apvērsumu) profesoram nācās pārdzīvot Kijevā. Pēc Krievijas zinātnieku I. Jeļisejevas un A. Dmitrijeva atziņuma, «1917. gada notikumi tieši ietekmēja Kosinska likteni. 1917. gada oktobrī no kadetu partijas viņu ievēlēja par Krievijas republikas Pagaidu padomes (Priekšparlamenta) locekli. Šajā laikā viņš sagatavoja «Ziņojumu agrārā jautājumā» (Kijeva 1918), kurā bija izklāstīti toreizējos apstākļos galvenie agrārā jautājuma risināšanas principi. Pēc Kosinska uzskatiem, šī jautājuma risināšanas politiskā nozīme pilnībā ir balstīta tā sociālekonomiskajā racionalitātē – agrārā jautājuma risināšanas pasākumi var gūt noturīgus politiskus panākumus tikai tad, ja tiem būs labvēlīgas sociālekonomiskas sekas. Agrārais jautājums jārisina ne no kādas šķiras interešu viedokļa, bet gan no nacionālā – visas valsts – izdevīguma viedokļa. Par vienu no svarīgākajiem agrārās reformas īstenošanas principiem Kosinskis minēja atlīdzināšanas principu, t. i., nepieļaut zemes atsavināšanu un konfiscēšanu bez atlīdzības. Visām zemēm jābūt pārdotām. Turklāt galvenais viņam bija privātīpašuma princips – «privātīpašuma tiesības pilnīgi jāatjauno, jāīsteno un jāgarantē no visdažādākajiem satricinājumiem, kas pēdējā laikā bijuši pārpārēm». Viņš norādīja, ka «stingra un nelokāma tiesību uz zemes privātīpašumu ieviešana dzīvē būs iespaidīgs tiesību un kārtības izplatītājs anarhistiski noskaņotajās lauku iedzīvotāju masās» [11].

1918. gadā Kosinski iekļāva komisijas sastāvā, kuras nolūks bija izstrādāt likumprojektu par Ukrainas Zinātņu akadēmijas nodibināšanu un viņu kā vienu no pirmajiem ievēlēja par tās akadēmiķi Sociālo zinātņu nodaļā.

1918. gadā V. Kosinskis ieņēma darba ministra biedra amatu hetmaņa P. Skoropadska (1873–1945) valdībā, bet pēc šīs valdības krišanas 1918. gada beigās V. Kosinskis apmetās uz dzīvi Varšavā, kur kādu laiku vadīja Krievu akadēmisko grupu Polijā [11]. Par V. Kosinska dzīves posmu no 1919. gada līdz 1921. gadam ziņu ir maz. 20. gadu sākumā V. Kosinskis ar bēgļu straumi nonāca Konstantinopolē, taču tur viņš ilgāku laiku nepalika.

Jauns V. Kosinska darbības posms sākās 1922. gadā – tolaik viņš ieņēma ordinārā profesora amatu jaundibinātās Krievu Juridiskās fakultātes Politekonomijas un statistikas katedrā Prāgā. Paralēli tam viņš strādāja arī Čehu Komercestitūtā un citās mācību iestādēs.

Krievu Juridiskās fakultātes politekonomijas seminārā V. Kosinskis veica ļoti aktīvu darbu ar dažādu fakultāšu un kursu studentiem:

studējošie izstrādāja jautājumus par Krievijas tautsaimniecības atdzimšanas finanšu un ekonomiskām problēmām. Prāgā krievu valodā tika izdoti «Politekonomijas pamatu» trīs sējumi, šos jautājumus V. Kosinskis pastiprināti pētīja un izstrādāja vēl savas darbības Kijevas posmā, kā arī iznāca viņa «Lekcijas politiskās ekonomijas teorijā» (1922). Savos darbos par agrāro jautājumu V. Kosinskis centās pierādīt, ka Krievijas Eiropas daļā lielākā daļa zemes (pirmsrevolūcijas laikā) piederēja zemniekiem nevis muižniekiem vai citu kārtu pārstāvjiem [11].

Darbs un dzīve Latvijas Republikā (1928–1938)

1928. gadā Vladimirs Kosinskis pieņēma lēmumu aizbraukt no Prāgas un pārcelties uz Rīgu, pilsētu, kas viņam bija labi pazīstama un kur bija iespēja dabūt piemērotu darbu. 1928. gada 24. maijā LU Tautsaimniecības un tieslietu fakultātes sēdē V. Kosinskis uz pieciem gadiem tika ievēlēts par kooperācijas kursa ārštata profesoru, kaut gan tobrīd viņš vēl dzīvoja Prāgā. 1928. gada 28. jūnijā Ministru kabinets apstiprināja viņa ievēlēšanu par LU ārštata profesoru, un šajā amatā viņš skaitījās no 1. jūlija [12, 13]. 1928. gada 25. augustā Latvijas Ģenerālkonsulāts Čehoslovākijā izdeva iebraukšanas vīzas nansenistiem – Vladimiram Kosinskim, viņa sievai un diviem bērniem. Iebraucot Latvijā, viņiem tika izsniegtas personu apliecības [14–18]. Kosinsku ģimene apmetās Pārdaugavā, nelielā dzīvoklī Lapu ielā.

LU Tautsaimniecības un tieslietu fakultātes vadība jau pirmajos darbības mēnešos uzticēja V. Kosinskim vadīt seminārus pa divām stundām nedēļā tautsaimniecības teorijā un ekonomiskajā ģeogrāfijā. 1932. gada oktobrī Tautsaimniecības un tieslietu fakultātes sēdē V. Kosinskis vienbalsīgi tika ievēlēts par štata profesoru. Turklāt fakultāte iesniedza lūgumu atļaut profesoram lasīt lekcijas vācu valodā, kaut gan tolaik tika izvirzītas prasības lasīt lekcijas un rīkot seminārus tikai latviešu valodā [19].

1934. gada 31. maijā Vladimirs Kosinskis vērsās LR Iekšlietu ministrijas Administratīvajā departamentā ar lūgumu uzņemt viņu un viņa ģimenes locekļus Latvijas pavalstniecībā. Par iemeslu savai vēlmei viņš minēja labas attiecības ar bijušajiem Rīgas Politehniskā institūta kolēģiem un studentiem, 15 zinātnisko darbu sējumus, kā arī to, ka viņš gatavo trīs asistentus doktora disertācijas aizstāvēšanai [20]. Anketā viņš atzīmēja, ka brīvi pārvalda krievu, vācu, franču, angļu un itāļu valodas. Tajā pat laikā norādīja, ka neprot latviešu valodu [21]. Acīmredzams ir fakts, ka minētais lūgums bija saistīts ar aiziešanu pensijā tuvākajā laikā.

1934. gada 20. jūlijā profesors V. Kosinskis lūdza iekšlietu ministru paātrināt lēmumu par viņa un viņa ģimenes locekļu uzņemšanu Latvijas

pavalstniecībā. Minēto lūgumu atbalstīja Tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātes dekāns Jānis Kārklīšs (1877–1955) [22], RPI absolvents, kurš sāka studēt 1903. gadā, tātad laikā, kad V. Kosinskis vēl strādāja un dzīvoja Rīgā. 1935. gada 10. septembrī profesors V. Kosinskis nodeva zvērestu par uzticību Latvijas valstij [23]. Vienlaikus Latvijas pavalstniecībā tika uzņemta viņa dzīvesbiedre un dēls Vladimirs.

Dažas problēmas bija ar meitas Tatjanas Kosinskas uzņemšanu Latvijas pavalstniecībā. Par šķērslī tam bija viņas dalība Krievu Pareizticīgo studentu vienībā (1928–1934), kas tika atzīta par kaitīgu valstij un sabiedrībai [24]. Bet galu galā Iekšlietu ministrijas Politiskā pārvalde neiebilda pret T. Kosinskas uzņemšanu par Latvijas pilsoni. 1935. gada 19. decembrī viņa ieguva Latvijas pavalstniecību un 1936. gada 3. februārī nodeva zvērestu [24]. 1936. gadā V. Kosinskis tika pārcelts par ārštata profesoru. Fakultāte lūdza LU rektoru ieskaitīt V. Kosinskim viņa pensijas stāžā darbu ārzemju augstākajās mācību iestādēs, kā arī prasīja atļaut viņam vēl dažus gadus strādāt par ārštata profesoru, jo viņš gatavoja habilitācijai divus fakultātes asistentus: Jāni Vītolu tautsaimniecības teorijā un Arnoldu Aizsilnieku tautsaimniecības teorijā un mācībā par kooperāciju. Pateicoties V. Kosinska prasmīgai vadībai, abi šie absolventi jau bija ieguvuši Rokfelleru stipendiju studijām ārzemēs un iesnieguši fakultātei savus habilitācijas darbus. V. Kosinskis bija sagatavojis zinātniskam darbam vēl divus fakultātes beidzējus: Arnoldu Zaļo tautsaimniecības teorijā un Kārli Zīvertu statistikā.

Tautsaimniecības un tieslietu zinātņu fakultāte deva profesoram iespēju pabeigt tautsaimniecības teorijas kursa sastādīšanu, lai to varētu izdot. Šis darbs tika iecerēts ne tikai kā mācību grāmata studentiem, bet gan kā gara mūža novērojumu un vērtējumu kopojums noteiktā saimnieciskā sistēmā, tam vajadzēja kļūt par pamatu noteikta dzīves uzskata veidošanai. No darba bija gatavas apmērām divas trešdaļas – ap 1000 lpp. latviešu valodā [25].

Fakultātes lūgums tika atbalstīts, un V. Kosinska audzēkņi (viņu vidū A. Aizsilnieks) lūdza piešķirt profesoram Kultūras fonda stipendiju, lai viņš varētu izdot monogrāfiju «*Основы народного хозяйства*» («Tautsaimniecības pamati») latviešu valodā [25]. Par to tika saņemtas pozitīvas atsauksmes ar priekšlikumu izdot V. Kosinska minētā darba 1. sējumu 1000 eksemplāru tirāžā, jo šī grāmata varētu ieinteresēt ne tikai studentus, bet arī daudz plašāku publiku. Atsauksmi deva arī toreizējais vecākais docents Vilis Vītols (1. attēls), RPI 1908. gada absolvents, atzīstot tās izdošanu par «ļoti vēlamu un atbalstāmu» [26]. 1936. gada 12. novembrī viens no profesora kolēģiem, jau minētais toreizējais LU vecākais docents Jānis Kārklīšs, aizstāvēja disertāciju «Latvijas tirdzniecības kuģniecība», iegūstot ekonomisko zinātņu doktora grādu. Oponenti J. Kārklīša darbam bija trīs: V. Kosinskis, E. Birkhāns un V. Vītols [27].

A t s a u k s m e

par prof. V. K o s i n s k a darbu " Tautsaimniecības mācības pamati" pirmo sējumu.

Augšminētā darba pirmais sējums iedalīts trijās daļās, ar tālāku iedalījumu nodalās, paragrāfos un burtos. Pirmā daļā - ievadā, trijās nodalās pamatīgi iztirzāti jautājumi par sabiedrību, par sociālo parādību likumveidību, saimniekojošo sabiedrību un beidzot iztirzāts jautājums par tautsaimniecības mācības objektu, uzdevumiem un pētīšanas metodēm. Autors nosauc tautsaimniecības mācību par "zinātni par saimniekojošo sabiedrību", un saka, ka šī definīcija esot plašāka par parasto šīs mācības definīciju.

Aplūkojot uzskatus par sabiedrību pēc Spensera, Štamlera un Simmela, autors noraida pirmos divus, norādot, ka uz minētās bāzes tie nav uzbūvējuši pozitīvu tautsaimniecības teorijas sistēmu, un nāk pie slēdziena, ka "bez individa un bez viņa konkrētām individuālām intresēm un vajadzībām nav iespējams izskaidrot pat to, kā izceļas vienreizējs maīpas akts, un jo vairāk nav iespējams izskaidrot tautsaimniecības maīpas apgrozību, konjunktūru, krīzes un t. t., papildina Simmela sabiedrības definējumu, ka "sabiedrība ir to personu kopība, kuras atrodas savstarpīgās faktiski psihiskās attiecībās" divi virzienos - no vienas puses - aizrādot uz sabiedrības iekārtas lielo nozīmi, no otras puses - aizrādot uz sociālo parādību likumveidību, iztirzājot šo jautājumu jo plaši otrā nodaļā, ņemot vērā pasaules literatūrā pazīstamos darbus, ka par piem., Milla, Čuprova, Rickerta, Vindelbanda, Sigvarta, Šmollera, Vāgnera, Buechera, Mengera, Brentāno, Boem-Baverka, Dila, Līfmana, Šulca-Gevernica, Štamlera, Ketelē, Maxvela, Bertrana, Dževonsa un daudzu citu darbus.

Definējot individa "darbību, kuras nolūks ir ārejas pasaules priekšmetus pielāgot cilvēku vajadzībām un tos patērēt" par saimniecisko darbību, autors "ar sabiedrības saimniecisko darbību saprot saimniekojošo sabiedrību sastādītāju individu darbību, kuras nolūks ir ārejas pasaules priekšmetus pielāgot cilvēku vajadzībām un tos patērēt". No tā tad arī izriet saimniekojošās sabiedrības jēdziens, pie kam saimniekojošo sabiedrību autors sadala divu kategoriju organizācijās: uzņēmumos un mājsaimniecībā. Definējot uzņēmumu, kā "individu vai individu grupu, kas apvienojušies uz viena vai otra pamata, lai izdarītu vajadzīgās manipulācijas pie ārejas pasaules priekšmetiem, lai tos pielāgotu cilvēku vajadzībām", autors atzīst kā svarīgus trīs uzņēmumu tipus - kapatalistisko, darba un publiski-tiesisko uzņēmumus, raksturojot tos katru par sevi noteiktām pazīmēm. Tādēļ, par tautsaimniecības mācības objektu autors uzlūko saimniekojošās sabiedrības darbību un tās

1. attēls. Fragmentis no LU vecākā docenta Viļa Vitola atsaukmes par V. Kosinska darbu «Tautsaimniecības mācības pamati» 1. sējumu, 1938. g. 18. maijā [26].

2. attēls. Profesors Vladimirs Kosinskis (1864–1938) 20. gadu beigās. Fotoattēls no V. Kosinska mazmeitas Marinas Kosinskas personīgā arhīva.

Tas liecina, ka Vladimirs Kosinskis bija iemantojis pelnītu autoritāti Latvijas akadēmiskajās aprindās un savā nozarē bija neaizvietojamais speciālists. V. Kosinska plašo tautsaimniecības teorijas kursu no krievu valodas latviešu valodā 20. gadsimta 30. gados daļēji bija iztulkojis asistents A. Zaļais [28]. Minētā grāmata neiznāca nedz krievu, nedz latviešu valodā. Latviski ir izdotas vien profesora LU 1930./1931. mācību gadā lasītās lekcijas tautsaimniecības teorijā [29]. LU bibliotēkā glabājas daļa profesora krievu valodā ārzemēs izdoto grāmatu.

Smaga slimība un nāve 1938. gada 5. novembrī aprāva zinātnieka dzīves pavedienu, kā arī nedeļa Vladimiram Kosinskim iespēju īstenot savas ieceres [30].

«Viņš piederēja to cilvēku skaitam, kuriem allaž un visos apstākļos visaugstāk un visvērtīgāk ir kalpot zinātni, zinībām un cilvēces gaišajiem ideāliem», tā rakstīts nekrologā, Vladimiram Kosinskim mūžībā aizējot. Sēru dievkalpojums notika Rīgas Svētās Trijādības sieviešu klostera dievnāmā. Pēc tam bērņu procesija devās uz Pokrova kapiem, kuru vārtos to sagaidīja Pokrova dievnama draudzes virspriesteris G. Ponomarjovs un diakons I. Gonestovs [31].

Profesora ģimene

Vladimirs Kosinskis apprecējās 19. gadsimta beigās, uzturoties Berlīnē. Viņu Sv. Kņaza Vladimira baznīcā pie Krievijas vēstniecības salaulāja ar dzimtmuižnieci Jeļenu Karatiginu. Kosinsku ģimenē bija trīs bērni. Par profesora Kosinska vecāko dēlu Andreju, dzimušu 1897. gadā, ir zināms, ka 1934. gadā viņš dzīvojis Argentīnā [32].

1903. gada 26. augustā Rīgā Kosinsku ģimenē piedzima meita, kura 28. septembrī tika kristīta Rīgas Katedrālē un nosaukta par Tatjanu. Meiteni kristīja virspriesteris Vladimirs Pliss [33]. 1928. gadā Tatjana kopā ar vecākiem un jaunāko brāli Vladimiru pārcēlās uz dzīvi Latvijā, kur kļuva par aktīvu Krievu Pareizticīgo studentu vienības locekli [34], vēlāk viņa savu aicinājumu atrada ikonu glezniecībā. 1937. un 1938. gadā Tatjana Kosinska kārtoja ārzemju pasi braucienam uz Palestīnu, lai tur nodarbotos ar dievnamu apgleznošanu. 1940. gada 17. februārī Tatjana Kosinska saņēma ielūgumu no Berlīnes bīskapa Sergija pabeigt iesākto Sv. Vladimira baznīcas apgleznošanu [35]. Domājams, ka Latvijā viņa vairs neatgriezās. Otrā pasaules kara gados viņa nodarbojās ar ikonu glezniecību Prāgā un vadīja restaurācijas darbus Vissvētās Dievmātes Aizmigšanas baznīcā Oļšanskas kapsētā. Pēc 1945. gada viņa dzīvoja Anjerā Parīzes tuvumā, kur tika uzņemta mūķeņu kārtā ar Serafimas vārdu. 1958. gadā mūķene Serafima pārcēlās uz ASV, kur turpināja nodarboties ar dievnamu apgleznošanu. Viņas mūžs noslēdzās Kalifornijā 1981. gadā [36]. Jaunākais profesora dēls Vladimirs dzimis 1908. gada 15. oktobrī Čerņigovas guberņā. 1928. gadā viņš iestājās Latvijas Universitātē, ko viņš sekmīgi absolvēja 1935. gadā, iegūdam ārstu terapijas diplomu. No 1935. gada viņš strādāja Latvijas Universitātes Medicīnas fakultātē [37]. Pēc Otrā pasaules kara līdz savai nāvei 1959. gada 12. augustā V. Kosinskis juniors strādāja par ārstu rentgenologu Valsts klīniskajā slimnīcā (patlaban – Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca).

Pēc profesora nāves atraitne Jeļena Kosinska vērsās LR Tautas Labklājības ministrijā ar lūgumu piešķirt viņai pensiju par viņšaulē aizgājušo vīru. No ministrijas tika saņemta atbilde, ka profesora Kosinska pensijas izdienā ieskaitāmi 35 gadi. Ja profesors būtu dzīvs, viņam būtu aprēķināta pensija 80 % no algas (740,00 Ls), bet atraitnei pienākas 40 % no algas, t. i., 296,00 Ls. Ar padomju varas ienākšanu Latvijā 1940. gada profesora kundzes mēneša pensija tika samazināta – viņa saņēma vien 70 rubļus [38].

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

- [1] Latvijas Valsts vēstures arhīvs (turpmāk LVVA), 7175. f., 1. apr., 167. l., 4. lp.
- [2] Jelisejeva, I. I., Dmitrijev, A. L. V. A. Kosinskij – vidnij otezhestvennij statistik i ekonomist. *Voprosi Statistiki*, 2011, Nr. 4, S. 77.
- [3] LVVA, 7175. f., 1. apr., 167.l., 5. lp.; 7427. f. 13. apr., 851. l., 84.–85. lp.
- [4] *Album Academicum Rizhskovo Politehnizheskovo instituta, 1862–1912*. Rīga: Jonck & Poliewsky, 1912, S. 703.
- [5] LVVA, 7175. f., 1. apr., 165.l., 6., 7., 10., 11., 15.–19., 23., 45.–46. lp.
- [6] Lenin, V. I. *Polnoje sobranije sozhinenij*. 5-je izdanije. Moskva: Politizdat, 1971, t. 23, S. 433–434; t. 24, S. 5.
- [7] Latvijas Universitāte, 1919–1929. Rīga: LU, 1929, 536.–537. lpp.
- [8] LVVA, 7427. f., 13. apr., 851. l., 84.–85. lp.
- [9] *Kratkoje opisanije porjadka 50-letnevo jubileja Rizhskovo Politehnizheskovo instituta v oktjabrje 1912 g.* Rīga: 1912, S. 98.
- [10] Brokgauz, F. A., Efron, I. A. *Enciklopedizheskij slovar*, t. 6, S. 258 Moskva: 1997, nauzhnoje izdatelstvo «Bolshaja Rossijskaja enciklopedija», издательский дом «Ekonomizheskaja gazeta».
- [11] Jelisejeva, I. I., Dmitrijev, A. L. V. A. Kosinskij – vidnij otezhestvennij statistik i ekonomist. *Voprosi Statistiki*, 2011, Nr. 4, S. 79.
- [12] Latvijas Universitāte divdesmit gados, 1919-1939. II. Rīga: LU, 1939, 528.–529. lpp.
- [13] LVVA, 7427. f. 13. apr., 851. l., 3., 6., 14.–15. lp.
- [14] LVVA, 3234. f., 24. apr., 7174. l., 1. lp.
- [15] LVVA, 2996. f., 10. apr., 37600. l., 1. lp.
- [16] LVVA, 2996. f., 10. apr., 37589. l., 1. lp.
- [17] LVVA, 2996. f., 10. apr., 37597. l., 1. lp.
- [18] LVVA, 2996. f., 10. apr., 37601. l., 1. lp.
- [19] LVVA, 7427. f. 13. apr., 851. l., 36. lp.
- [20] LVVA, 3234. f., 2. apr., 25193. l., 1–3. lp.
- [21] Turpat, 19. lp.
- [22] Turpat, 24. lp.
- [23] Turpat, 73.–74. lp.
- [24] Turpat, 78.–79., 87., 89. lp.
- [25] LVVA, 7427. f. 13. apr., 851. l., 47., 53., 87. lp.
- [26] Turpat, 89.–90. lp.
- [27] Baltiņš, M. *Latvijā aizstāvētās doktora disertācijas (1923–1944). Bibliogrāfisks rādītājs*. Rīga: LU, 2004, 70. lpp.
- [28] Adamovičs, L. *Zinātne tēvzemei divdesmit gados, 1918–1938*. Rīga: LU, 1938, 279. lpp.
- [29] Kosinskis, V. *Tautsaimniecības teorija: V. Kosinska lasītais kurss 1930/31. akad. gadā Latvijas Universitātē*. Rīga: B. i., 1930, 53. lpp.
- [30] Umer prof. V. A. Kosinskij. *Segodnja*, 1938, Nr. 307, S. 6.
- [31] Na pogrebenii prof. V. A. Kosinskovo. *Segodnja*, 1938, Nr. 308, S. 4.

- [32] LVVA, 3324. f., 2. apr., 25193. l., 19. lp.
[33] Turpat, 4. lp.
[34] Turpat, 52.–54. lp.
[35] LVVA, 3234. f., 24. apr., 7174. l., 1., 3.–5. lp.
[36] *Istorija arhitekturi russskovo zarubezhja* [tiešsaiste]. [Skatīts 2017. g. 31. martā.] Pieejams: <http://www.artrz.ru/search/Косинская/1804904084.html>.
[37] LVVA, 7427. f., 13. apr., 852. l., 1.–4. lp.
[38] LVVA, 5213. f., 3. apr., 717. l., 1., 8., 12. lp.

TATJANA FEIGMANE, Dr. hist., has been a teacher at schools and a lecturer at universities. She was the manager of the project «Latvian Russians». Her main academic interests include the history of Russians in Latvia, their schools, organisations etc.

Phone: +371 29517470
E-mail: t.feigmane@inbox.lv

Tatjana Feigmane

Professor Vladimir Kosinski's (1864–1938) Life and Work

Professor Vladimir Kosinski (1864–1938) is a well-known statistician and economist. He was born in a noble family in the province of Chernigov. After graduating from the Gymnasium, he entered the University in Moscow where he was a student at two faculties: the Faculty of Physics and Mathematics (1887) and Faculty of Law (1891). He studied also abroad. In 1900, Vladimir Kosinski was appointed a privatdocent at Moscow University; from 1901 to 1904, he was an Adjunct Professor with the Riga Polytechnic Institute and from 1904 to 1909 – an Extraordinary Professor of the Odessa Polytechnic Institute. In 1907, he defended his Thesis at Moscow University and received the scientific degree of Doctor of Economics and Statistics. From 1909 to 1919, he was a Professor with the Kyiv University of St. Vladimir; from 1922 to 1928 – a Professor with the Russian Law Faculty in Prague (Czechoslovakia); from 1928 to 1938 – a Professor with the Department of Economy and Law of the University of Latvia. From 1936, he was a freelance professor. He died in 1938 in Riga, Latvia. During his long career of professorship, Kosinski prepared many brilliant specialists, among them the well-known Latvian scientist Arnolds Aizsilnieks (1898–1982), and is the author of numerous scientific works.

Keywords: Vladimir Kosinski, Riga Polytechnic Institute, University of Latvia, economics.

Жизнь и деятельность профессора Владимира Косинского (1864–1938)

Экономист, специалист в области политэкономии В. Косинский родился на территории нынешней Украины. В Московском университете он окончил два факультета: отделение математических наук Физико-математического факультета (1887) и Юридический факультет (1891). Он был учеником известного русского экономиста, статистика Александра Чупрова и работал в Московском университете (1900–1901), в Рижском политехническом институте (1901–1904), в Одесском университете (1904–1909), затем в Киевском политехническом институте, с 1922 года – на вновь созданном Русском юридическом факультете в Праге. В 1928 году приехал в Ригу и стал работать профессором Латвийского университета (до 1938 года). Его основные научные работы по народному хозяйству опубликованы на русском языке, на латышском – лишь его лекции. Профессор умер 5 ноября 1938 года и похоронен на Покровском кладбище в Риге.

Ключевые слова: Владимир Косинский, Рижский политехнический институт, Латвийский университет, экономика.